

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คนอีสานมีวัฒนธรรมเป็นของตนเองมาช้านานเช่นวัฒนธรรมการนุ่งห่มวัฒนธรรมการบริโภคเป็นต้นวัฒนธรรมนั้นมีทั้งเกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้านเองและวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมของชาติอื่นแล้วก็กลมกลืนมาเป็นวัฒนธรรมของตนเองในที่สุดก็มีโดยเฉพาะวัฒนธรรมของชาวอินเดียและขอมได้มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมไทยมาวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งคือวัฒนธรรมทางภาษาซึ่งมีเอกลักษณ์เป็นของตนเองแต่ก็มีคุณค่าและมีเสน่ห์ควรค่าแก่การศึกษาเพราะภาษาอีสานนั้นเป็นภาษาที่สื่อสารได้ถึงอรรถรสมีรายละเอียดลุ่มลึกสามารถสื่อให้รู้ถึงลักษณะได้ชัดเจนจนมองเห็นภาพได้

พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ ดินแดนในหลายยุคสมัย คือมีส่วนที่เป็นพระพุทธศาสนาเถรวาทที่สืบเนื่องมาแต่พระเจ้าอโศกมหาราช และพระพุทธศาสนาแบบมหายานอันเป็นอิทธิพลของอาณาจักรมหานคร (นครวัด นครธม) แต่ที่เป็นพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบลังกาวงศ์ที่เข้ามาในภาคอีสานก็คือสมัยพระเจ้าฟ้ารุ่ง^๑ และที่ชัดเจนมากที่สุดก็คือสมัยพระเจ้าโพธิสาลราช เพราะในสมัยพระองค์ได้มีการติดต่อกับเชียงใหม่และสุโขทัย จึงมีการนำเอาคัมภีร์และวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่ในดินแดนลาวและภาคอีสานนั้น ก็ปรากฏว่าชาวอีสานก็ได้มีการสร้างวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาขึ้นโดยอาศัยชาดกในคัมภีร์พระพุทธศาสนาและเรื่องราวตำนานของท้องถิ่นหรือวรรณกรรมพื้นบ้านในที่สุด

ชาวอีสานส่วนใหญ่เป็นคนที่ยึดมั่นในหลักธรรมแห่งศาสนาเชื่อในเรื่องบุญกรรมแต่ก็ตระหนักในคุณค่าของการพึ่งตนเองยิ่งกว่าพึ่งผู้อื่นหรือพึ่งบุญวาสนาความโอ้อ้อมอารีมีน้ำใจโอนอ่อนผ่อนปรนผู้อื่นเป็นลักษณะอีกประการหนึ่งของชาวอีสานซึ่งทำให้ดูเหมือนว่าเป็นคนรักความสงบไม่ชอบความขัดแย้งและดำรงตนเรียบง่ายนอกจากนี้ด้วยความใกล้ชิดกับธรรมชาติเพราะต้องพึ่งพาในการดำรงชีวิตทำให้ชาวอีสานสังเกตจดจำวิเคราะห์และสรุปผลที่เกิดขึ้นนำมาเปรียบเทียบกับชีวิตและสังคมมนุษย์นำมาร้อยเรียงเป็นบทสุภาษิตในรูปแบบของกาพย์กลอนคล้องจองไพเราะมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นคำสอนคำแนะนำคำเตือนสติและข้อคิดในการดำรงชีวิตนอกจากนี้ยังเป็นคำปริศนาคำทายคำตลกเหน็บแนมคำเกี้ยวพาราสีถ้อยคำสำนวนเหล่านี้มีทั้งที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและที่บอกเล่า

^๑มหาสิลา วีระวงศ์, พงศาวดารลาว ตั้งแต่บุลลันถึง ๑๙๔๖, (เวียงจันทน์ : สำนักพิมพ์มณฑลธาตุลาต, ๒๕๔๔), หน้า ๓๗-๓๙.

สืบทอดกันมาด้วยการขับลำทำเพลงและการพูดจาใน^๒ชีวิตประจำวันวรรณกรรมอีสานมีทั้งที่เป็นมุขปาฐะและลายลักษณ์อักษร มีวัฒนธรรมทางภาษาที่มีความสำคัญและน่าสนใจอย่างหนึ่งคือการเล่านิทานซึ่งนิทานนี้โดยมาแล้วเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากจินตนาการที่เป็นเรื่องจริงมีเป็นส่วนน้อยซึ่งเกิดขึ้นจากสาเหตุหลายประการเช่นเพื่อต้องการความบันเทิงได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นต้นนิทานพื้นบ้านที่คนอีสานสร้างสรรค์ขึ้นมีทั้งนิทานประเภทลกขบขันสร้างความเพลิดเพลินและให้คติเตือนใจซึ่งอาจจะปรากฏเนื้อเรื่องที่คล้ายนิทานพื้นบ้านในภาคอื่นๆ นิยมถ่ายทอดกันด้วยมุขปาฐะคือวิธีเล่าสู่กันฟังและมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรบ้างเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของคนอีสานหรือเรียกว่านิทานพื้นบ้านอีสานทั้งนี้เพื่อสะท้อนเรื่องราวความเป็นไปในสังคมด้วยการเชื่อมโยงเรื่องราวให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับวิถีชีวิตอีกทั้งเพื่อตอบปัญหาต่างๆ ที่สังคมเกิดความสงสัยเช่นนิทานเรื่องท้าวหัวค่อหล่อที่แสดงให้เห็นว่า แม้ท้าวหัวค่อหล่อจะมีจะมีความบกพร่องทางร่างกาย มีแต่ศรีษะ แต่ภู่สามารถทำงานได้ดังเช่นคนปกติ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เป็นผู้มีความกตัญญูต่อมารดา ซึ่งตรงกับหลักมงคลชีวิตว่า “กตัญญูตา” หรือความกตัญญู มีเนื้อความดังนี้

“...อันว่ากุลพวยพ้อ แลแม่แห่งกูก็เป็นชะหมาดไร้ชิ้นใจ หาข้าวของไปได้แล มาตาอันว่าแม่แห่งกูก็เป็นทุกข์ ก็เป็นทุกข์ด้วยอันแสวงหาแม่เลี้ยงชีวิตแห่งกูเพื่อให้เป็นไป ก็เพื่อว่า ความเสน่ห์หารักยังกูกันเป็นลูกนี้ ชะแล มหาสัดเจ้ารำพึงไปหนว่า อาห์ อันว่ากูเป็นลูกท้าวควรไปค้า ให้ได้ข้าวของเงินค่าสมบัติอันมากมายให้แม่แห่งกู...”^๓

นิทานพื้นบ้านอีสานมีสิ่งซ่อนเร้นในเรื่องราวของนิทานที่ให้คติเตือนใจโดยเฉพาะนิทานที่แฝงเร้นหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา นิทานหลายเรื่องจะปรากฏแง่คิดในการเป็นบุคคลที่พึงประสงค์ของสังคมเช่นอุปนิสัยของตัวเอกในเรื่องจะสะท้อนแบบอย่างการดำเนินชีวิตตามคตินิยมทางพระพุทธศาสนาปลูกฝังให้เกิดการปฏิบัติตามหลักศีลธรรมและจริยธรรมแก่สังคมดังที่วัชรปุณโณทกได้อธิบายไว้ว่านิทานพื้นบ้านอีสานประกอบด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาปรากฏในลักษณะวรรณกรรมชาดกเช่นพระเวสสันดรชาดกที่ตัวเอกของเรื่องเป็นผู้เสียสละอย่างยิ่งยวดเป็นต้นและปรากฏในลักษณะวรรณกรรมเกี่ยวกับตำนานทางพระพุทธศาสนาเช่นเรื่องราวเกี่ยวกับการเผยแผ่

^๒ บุญเกิดพิมพ์วรรณธาตุและนภาพรพิมพ์วรรณธาตุ, **ฮิด-คอง-คะลำ**, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๖), หน้า ๒.

^๓ (๑/๘/๒/๓-๔) อธิบายได้ว่า ตัวเลขที่ปรากฏหน้า ระหว่าง หรือหลังเครื่องหมาย / หมายความว่า หมายเลข ของ ผูก / ลาน / หน้า / บรรทัด ตามลำดับ เช่น (๑/๘/๒/๓-๔) หมายถึง ปรากฏในผูกที่ ๑ ลานที่ ๘ หน้าที ๒ บรรทัดที่ ๓-๔...อ้างใน พิชญา เพ็งศรี, “การศึกษาแนวคิดเชิงจริยศาสตร์ในวรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวหัวค่อหล่อ”, หน้า ๑๒.

พระพุทธศาสนาปูชนียสถานตำนานการสร้างพระธาตุพนมเป็นต้น^๕ ในบรรดาวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานทั้งหลายวรรณกรรมนิทานเรื่องท้าวหัวค้อหล่อเป็นเรื่องที่น่าสนใจควรค่าแก่การศึกษาเพราะมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลายด้านปรากฏอยู่สามารถที่จะศึกษาและนำมาปฏิบัติตามได้ซึ่งหลักธรรมและคติธรรมทางพระพุทธศาสนาเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นค่านิยมหรือวิถีชีวิตของคนอีสานโบราณได้เป็นอย่างดี

จากการกล่าวมานี้ผู้วิจัยเห็นว่า วรรณกรรมพื้นบ้านอีสานเรื่องท้าวหัวค้อหล่อมีอิทธิพลต่อความเชื่อและการดำเนินชีวิตของชาวอีสานเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะประเด็นที่ต้องการศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรมในวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานเรื่องท้าวหัวค้อหล่อนั้นนับได้ว่ามีประโยชน์ทั้งในด้านการนำมาประพฤติปฏิบัติ และในด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวอีสานสืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานและวรรณกรรมอีสานพื้นบ้านเรื่องท้าวหัวค้อหล่อ
๒. เพื่อศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานพื้นบ้านเรื่องท้าวหัวค้อหล่อ
๓. เพื่อศึกษาอิทธิพลของหลักธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานพื้นบ้านเรื่องท้าวหัวค้อหล่อมที่มีต่อวิถีชีวิตชาวอีสาน

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

- ๑.๓.๑ ต้องการทราบพัฒนาการของวรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวหัวค้อหล่อประวัติความเป็นมาของต้นฉบับอีสาน
- ๑.๓.๒ ต้องการทราบหลักธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสาน เรื่องท้าวหัวค้อหล่อ
- ๑.๓.๓ ต้องการรู้คุณธรรมและจริยธรรมที่มีอิทธิพลต่อชาวพุทธชุมชนบ้านตาลชุมตำบลรัตนวาปี อำเภอรัตนวาปี จังหวัดหนองคาย

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ด้านเอกสาร

ขอบเขตของการวิจัย “ศึกษาหลักธรรมและคติธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานพื้นบ้านอีสานเรื่องท้าวหัวค้อหล่อ” นี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive research) โดยอาศัยข้อมูลต่างๆ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือพระไตรปิฎกของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ

^๕ ธีรพัฒน์ โนนทก, *วรรณกรรมท้องถิ่น*, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๕๖.

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากต้นฉบับวรรณกรรมเรื่องท้าวหัวค่อหล่อ ที่ได้จากบ้านหนองตาไก่ ต.ศรีแก้ว อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่วัดมหาชัย อ.เมือง จ.มหาสารคาม มีลักษณะเขียนด้วยอักษรธรรมอีสานจารลงในใบลาน ล่องชาดไม่ประกับธรรมดา จำนวน ๔ ผูก ๙๖ หน้าลาน ลานละ ๔ บรรทัด อายุประมาณ ๑๒๕ ปี ประมาณจากวันที่และเดือนที่จาร โดยการเทียบจากปฏิทิน ๑๕๐ ปี รวมทั้งเอกสารงานวิจัยและหนังสือที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน

๑.๔.๒ ด้านเนื้อหา

ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านอีสานเรื่องท้าวหัวค่อหล่อ คือหลักธรรมได้แก่หลักอริยสัจ ๔, หลักชั้นธัมม, หลักกรรมนิยามส่วนหลักคุณธรรมได้แก่ความกตัญญู, ความเมตตา, ความสามัคคี, ความสันโดษ, ความเสียสละ, หลักกัลยาณมิตร, การบำเพ็ญทาน, ความเพียร เป็นต้น

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากรและพื้นที่ศึกษา ได้แก่ ประชาชนชาวพุทธในชุมชนบ้านตาลชุม อำเภอรัตนวาปี จังหวัดหนองคายด้วยวิธีโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากพระสงฆ์และผู้มีภูมิความรู้ ดังต่อไปนี้

- ๑) พระสงฆ์ระดับพระสังฆาธิการ และผู้ทรงภูมิรู้ จำนวน ๑๒ รูป
- ๒) ประชาชนชาวบ้าน จำนวน ๓ คน
- ๓) ชาวพุทธที่เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชาวพุทธชุมชนบ้านตาลชุมตำบลรัตนวาปี อำเภอรัตนวาปี จังหวัดหนองคาย จำนวน ๒๕ คน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หมายถึง หลักธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือพระไตรปิฎก

คุณธรรม หมายถึงสิ่งที่มีคุณค่ามีประโยชน์เป็นลักษณะของความรู้สึกลึกซึ้งทางจิตใจเป็นสภาพคุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจของมนุษย์เป็นเวลายาวนานเป็นตัวกระตุ้นให้มีการประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบที่พึงงามคุณธรรมเป็นสิ่งที่สั่งสมทางจิตใจเป็นคุณค่าของชีวิตในการบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เพื่อนมนุษย์ให้เกิดความรักสามัคคีความอบอุ่นมั่นคงในชีวิต

จริยธรรม หมายถึงหมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็นถึงการปฏิบัติดีปฏิบัติถูกต้องอันเป็นผลมาจากความคิดที่สั่งคมหรือบุคคลมีความเห็นว่าเป็นการปฏิบัติที่ดีเป็นกรอบกำหนดไว้เพื่อให้สังคมเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยมีความร่มเย็นเป็นสุขมีความสุขมีความสามัคคีและมีความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต

วรรณกรรม หมายถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นมาจากแต่อดีตกาลก่อนแล้วจารึกหรือบันทึกไว้ในที่โบราณและในต่างๆเพื่อให้เรื่องไปสู่อนาคต

นิทานพื้นบ้านอีสาน หมายถึงนิทานพื้นบ้านของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ประกอบด้วย
 หลักธรรมและโลกทัศน์ด้านต่างๆทางพระพุทธศาสนา

อิทธิพล หมายถึง สิ่งที่เกิดจากคติความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่แสดงออกโดยผ่าน
 พฤติกรรม หรือการกระทำที่เห็นได้จากภายนอกเช่น วรรณกรรม จิตรกรรม เป็นต้น

วิถีชีวิต หมายถึง แบบแผนของการแสดงพฤติกรรมของบุคคลซึ่งเป็นไปตามสภาพสังคม
 เศรษฐกิจ และความสามารถในการเลือกแสดงพฤติกรรมนั้น

อีสาน หมายถึง ดินแดนในทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ปรีชา พิณทอง กล่าวว่าวรรณกรรมอีสานนอกจากจะให้ความบันเทิงหรือสนุกสนานแล้ว ก็
 ยังให้ความเชื่อหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาด้วย เนื่องจากพระพุทธศาสนานั้นเป็นพื้นฐานของ
 เรื่องราวนิทานต่างๆ ของภาคอีสาน ที่ต้องการสื่อความหมายของเรื่องราวในนิทานว่าผู้แต่งนั้น
 ความมุ่งหมายจะสอนเรื่องใดบ้าง โดยเรื่องที่มักจะสอนนั้นก็เพื่อให้ผู้ฟังกลับบาปบุญคุณโทษ มากกว่า
 มุ่งความบันเทิงใจเพียงอย่างเดียว ดังนั้นวรรณคดีพระพุทธศาสนาจึงถือว่าเป็นวรรณคดีที่มุ่งใช้นำมา
 สอนประชาชนตามความประสงค์ของพระพุทธศาสนามากกว่าสิ่งใด^๕

กุหลาบมัลลิกะมาสและคณะ ได้ศึกษาคติชนวิทยาผลการศึกษาพบว่ามนุษย์ในสังคม
 ทั่วไปย่อมมีความคับข้องใจนานาประการเป็นต้นว่าความยากจนความเหนื่อยการเหนื่อยใจความรู้สึก
 ไม่มั่นคงปลอดภัยซึ่งอาจเกิดขึ้นตามสภาพทางชีววิทยาของมนุษย์เกิดจากสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ
 หรือเกิดจากวิถีชีวิตที่มีความกดดันทางสังคมและวัฒนธรรมในกรณีที่เกี่ยวข้องกับความคับข้องใจและ
 ความกดดันต่างๆเหล่านี้คติชนจะมีบทบาทเป็นส่วนบรรเทาความเจ็บปวดทางอารมณ์และช่วยคลี่คลาย
 ความคับข้องใจไปได้เป็นอันมากนิทานที่เล่าถึงคนลำบากยากจนแล้วกลับร่ำรวยมีเกียรติยศเช่นเรื่อง
 ปลาบู่ทองซินเดอเรลล่าเป็นเรื่องถูกใจคนและเป็นความเพ้อฝันเพราะต้องการหลีกเลี่ยงสภาพบาง
 ประการความกดดันทางเพศหรือข้อห้ามในสังคมจะผ่อนคลายเป็นเพลงหรือด้วยนิทานบางประเภท
 การประท้วงต่ออำนาจการปกครองที่มีอยู่ในคติชนรูปแบบต่างๆก็เป็นทีพอใจหรือสนใจของคนทั่วไป
 เช่นนิทานศรีธนญชัยกับอาจารย์ศรีธนญชัยกับพระราชา...ความคับข้องใจและความอยากหนีออกไป
 ให้พ้นจากสภาพนั้นๆมักจะคลี่คลายลงด้วยการหาทางออกและทดแทนชดเชยทางอารมณ์โดยอาศัย
 คติชน^๖

^๕ปรีชา พิณทอง, **รวมวรรณคดีอีสาน**, (อุบลราชธานี : ศิริธรรม, ๒๕๒๔), หน้า ๕๖.

^๖กุหลาบมัลลิกะมาสและคณะ, **ภาษาไทย๘ (คติชนสำหรับครู)**, สำนักพิมพ์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๗), หน้า๓๓.

ฟ่งพันธัมณีรัตน์ ได้ศึกษาเรื่องมานุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้านและกล่าวถึงหน้าที่ของคติชาวบ้านว่าตามปกติบุคคลในสังคมจะได้รับการถ่ายทอดความรู้ต่างๆจากผู้ใหญ่พ่อแม่ปู่ย่าตายายมักเป็นผู้สอนเด็กๆให้ทำสิ่งนั้นสิ่งนี้วิธีการสั่งสอนเด็กให้ทราบถึงค่านิยมและศีลธรรมจรรยาของประชาชนที่แพร่หลายอย่างหนึ่งได้แก่การเล่านิทานเด็กที่นึ่งฟังนิทานในตอนเย็นหรือในยามที่ผู้ใหญ่ว่างงานย่อมได้เรียนรู้ประเพณีและทัศนคติดั้งเดิมไม่น้อยไปกว่าการเรียนรู้ในโรงเรียนเทพนิยายและตำนานมักมีรายละเอียดอธิบายถึงพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ความเชื่อหรือหลักธรรมในศาสนากล่าวถึงกำเนิดของเผ่าหรือตระกูลการอพยพเคลื่อนย้ายถิ่นและการขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในสังคม...นิทานที่แต่งขึ้นก็มีความสำคัญต่อการอบรมสั่งสอนความประพฤติของเด็กส่วนมากแล้วสัตว์นิยายนิทานคติขกตมักเป็นเรื่องแต่งขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายให้เด็กได้รู้ว่าการกระทำอย่างไรจัดว่าดีการกระทำอย่างไรเป็นสิ่งเลวอย่างไรควรทำอย่างไรไม่ควรทำ^๗

จารุวรรณธรรมวัตร ได้ศึกษาเรื่องวัฒนธรรมพื้นบ้านผลการศึกษาพบว่านิทานพื้นบ้านในทางคติชาวบ้านหมายถึงเรื่องเล่าด้วยวาจาถ่ายทอดสืบต่อมาจากบรรพชนจนถึงปัจจุบันนิทานที่มีคุณค่าหลากหลายตามเนื้อเรื่องเช่นมีคุณค่าด้านความบันเทิงให้การศึกษาให้เหตุผลในการประกอบพิธีกรรมและเป็นสิ่งระบายนความเก็บกดของมนุษย์^๘

จารุบุตร เรื่องสุวรรณ ได้กล่าวถึงภาพยักกลอนในวรรณคดีอีสานว่า ภาพยักกลอนของชาวอีสานนั้น สันนิษฐานว่าได้แบบอย่างมาจากคัมภีร์ภาพยักสารวิลาสินี เพราะลักษณะภาพยักในคัมภีร์นี้ นิยมแต่งกันและกายกัน ไม่ค่อยนิยมครูลหุแบบอย่างฉันท เข้าใจว่าภาพยักประเภนี้แต่งขึ้นในดินแดนล้านช้างหรือล้านนาเือง ภาพยักและฮ่าย (ร่าย) ของชาวอีสาน มีเค้าเรื่องที่ดัดแปลงมาจากภาพยักชื่อว่า วิชขุมาลี ส่วนโคลงก็แปลงมาจากภาพยักวิชขุมาลีบ้าง ภาพยักมหาวิชขุมาลีบ้าง ภาพยักสินธุมาลีบ้าง ภาพยักโคลงของอีสานไม่เคยพบว่ามีลักษณะเป็นคำฉันท ลักษณะพิเศษของบทกวีอีสานมีจุดเด่นยอดเยี่ยมที่สุด คือเน้นในเรื่องของคำกายหรือสัมผัส^๙

ธวัช ปุณโณทก กล่าวถึงอักษรโบราณอีสาน : อักษรวิทยอักขรตัวธรรมและไทยน้อย. อักษรธรรมอีสานเป็นตัวอักษรที่มีรูปลักษณะที่กลมคล้ายกันกับอักษรธรรมล้านนาหรือตัวเมืองหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอักษรยวนเป็นอย่างมากจะแตกต่างกันบ้างบางตัวเท่านั้นสาเหตุที่คล้ายกันเป็นเพราะอักษรธรรมอีสานนั้นได้รับอิทธิพลและสืบทอดมาจากอักษรธรรมล้านนาซึ่งมีพัฒนาการมาจากอักษรมอญโบราณดังที่ศาสตราจารย์ธวัชปุณโณทกกล่าวว่าเมื่อศึกษารูปแบบของอักษรตัวธรรมที่ใช้ใน

^๗ฟ่งพันธัมณีรัตน์, มานุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้าน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๒๕), หน้า๑๐๕.

^๘จารุวรรณธรรมวัตร, เอกสารประกอบการศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้าน, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, ๒๕๓๐), หน้า๑๓๐.

^๙จารุบุตร เรื่องสุวรรณ, ของดีอีสาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๙), หน้า ๑๐๔.

ภาคอีสานและล้านช้างแล้วพบว่ามียุบบแบบคล้ายกับอักษรยวนหรืออักษรตัวเมืองในภาคเหนือเชื่อว่าอักษรธรรมอีสานได้รับอิทธิพลและสืบทอดมาจากอักษรธรรมล้านนาเพราะหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นเครื่องยืนยันที่ชัดเจนโดยกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรล้านช้างสาเหตุที่ชื่อว่าตัวอักษรธรรมนั้นเพราะใช้ตัวอักษรชนิดนี้ในการบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเช่นพระไตรปิฎกพระธรรมคัมภีร์ต่างๆเป็นต้นซึ่งถือว่าเป็นอักษรชั้นสูงอักษรศักดิ์สิทธิ์ตัวอักษรชนิดนี้ใช้ในประเทสลาวก็เรียกว่าตัวธรรมลาวใช้ในภาคอีสานก็เรียกว่าตัวธรรมอีสานตามแต่ละท้องถิ่นจะเรียกแต่ก็คือตัวอักษรชนิดเดียวกันนั่นเอง^{๑๐}

ตุลาภรณ์แสนปรน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เอกสารโบราณหมายถึงหลักฐานที่เป็นภาษาและตัวหนังสือแต่เก่าก่อนซึ่งสำเร็จด้วยหัตถกรรมเป็นเอกสารที่บันทึกสรรพวิชาการของบรรพชนไทยด้านประวัติศาสตร์ของชาติอารยธรรมของสังคมกลุ่มต่างๆในประเทศไทยรวมถึงวรรณกรรมวัฒนธรรมจริยธรรมและคุณธรรมซึ่งเป็นแบบอย่างของอดีตอันเป็นพื้นฐานของสังคมในปัจจุบันเอกสารโบราณจึงเป็นคำรวมที่ใช้เรียกหนังสือต้นฉบับตัวเขียนตัวขุดตัวจารและตัวจารึกเอกสารโบราณเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่สืบทอดมาถึงอนุชนในยุคปัจจุบันเป็นผลงานอันเกิดจากภูมิปัญญาของบรรพชนที่ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในรูปของหนังสือตัวเขียนและจารึกเอกสารโบราณเหล่านี้มีอยู่ทั่วไปทุกภูมิภาคของประเทศไทยเป็นหลักฐานที่บันทึกเรื่องราวต่างๆไว้มากมายเป็นเอกสารวิชาการอันสำคัญยิ่งใช้เป็นข้อมูลศึกษาวิจัยเรื่องต่างๆเป็นต้นว่ารูปแบบอักษรภาษาที่ประจำอยู่ตามท้องถิ่นทั่วประเทศรวมถึงใช้เป็นหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์วรรณคดีศาสนาศิลปะและอักษรศาสตร์ฯลฯ^{๑๑}

วิเชียรเกษประทุม ได้ศึกษานิทานพื้นบ้านผลการศึกษาพบว่ามนุษย์ทั่วไปในโลกทุกหนทุกแห่งต่างมีนิทานเล่าต่อกันมาถึงแม้ว่าเราจะต่างชาติศาสนาแต่จะมีข้อเหมือนกันอยู่เสมอในเรื่องธรรมชาติของสภาพความเป็นมนุษย์คือมีโลภโกรธหลงมีทั้งตกขบขันน่าหัวเราะและที่สำคัญคือมีความคิดคำนึงคล้ายคลึงกันและต่างก็มีลักษณะเหล่านี้สืบทอดกันมาเป็นมรดกของมนุษยชาติเหมือนกันมรดกแห่งสภาพความเป็นมนุษย์นี้จะเห็นได้จากคติชาวบ้านและนิทานพื้นบ้าน

วิสุทธิบุษยกุล พบว่า วรรณคดีอีสาน มีวรรณคดีของตัวเองมานานแล้ว มีผู้สันนิษฐานว่าเกิดในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ ในระยะแรกเป็นเพียงคำพูดสั้นๆ ต่อมาจึงแต่งเป็นเรื่องราว มีเนื้อหา

^{๑๐} รัชปยุณโณทก. อักษรโบราณอีสาน : อักษรวิทยายักษตัวธรรมและไทยน้อย.(กรุงเทพมหานคร : สยามเพรสแมเนจเม้นท์, ๒๕๔๐), หน้า ๕๔ .

^{๑๑} ตุลาภรณ์แสนปรน, การปริวรรตเอกสารโบราณล้านนาเพื่อการศึกษาเรียนรู้รายวิชาการวรรณกรรมไทยท้องถิ่น, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ๒๕๕๓), หน้า ๘๓

^{๑๒} วิเชียรเกษประทุม, นิทานพื้นบ้าน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิสิทธิ์พัฒนาจำกัด, มปป.), หน้า ๒.

เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ นิทาน หรือเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเรื่องที่แต่งขึ้นมีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองจารึกลงไปในอักษรลาวและตัวธรรม มีเชื้อร้อยผูกไว้เป็นตอนๆ เรียกบทประพันธ์ชนิดนี้ว่า “หนังสือผูก” ชาวอีสานได้ใช้วรรณคดีในชีวิตประจำวันหลายโอกาสเช่น การกล่าวผญาตอบโต้ การฟังหมอรา การสู่ขวัญ วรรณคดีที่เป็นหนังสือผูกมักแต่งเป็นร้อยกรองที่มีขนาดยาวและป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ได้แก่ศิลป์ชัย นางแดงอ่อน เป็นต้น^{๓๓}

ประมวลพิมพ์เสนพบว่ามีการวรรณกรรมหลายเรื่องที่แต่งขึ้นจากความเชื่อจากนิทานพื้นบ้านหรือแต่งขึ้นเพื่อเป็นตำนานบางสิ่งบางอย่างแล้วยกเอาข้อคิดคติธรรมจากนิทานพื้นบ้านเรื่องก่อนๆการแต่งกลอนลำกลอนแหล่กลอนสารภัญญ์กลอนหรือกาพย์เห่ขันฟองส่วนใหญ่ก็เป็นผลมาจากนิทานเนื่องจากว่านิทานพื้นบ้านเป็นบทสรุปของความเชื่อในสังคมถ้าเราอยากทราบว่าสังคมเขาอยู่กันอย่างใดเราสังเกตได้จากเรื่องราวต่างๆในวรรณกรรมนิทานนิทานยูให้คนทำการบงการสังคมก็จะวุ่นวายไม่มีที่สิ้นสุดนิทานชี้แนะให้คนรักสงบสังคมก็สงบไปด้วย^{๓๔}

ล้อม เพ็งแก้ว ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับองค์ประกอบของวรรณคดีไว้ว่า ประกอบไปด้วย ๓ ส่วนคือ รูปแบบ ศิลปะการประพันธ์และเนื้อหา ในส่วนของรูปแบบได้แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะคือ ขนบธรรมเนียมประเพณีในการแต่งและการประพันธ์ ในส่วนของการประพันธ์ได้แบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะคือ การเลือกเฟ้นถ้อยคำ การเรียบเรียงถ้อยคำ และการปลุกอารมณ์ ในส่วนเนื้อหาได้แบ่งเป็น ๕ ลักษณะคือ ภาษา ประวัติการ ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี สภาพสังคมและเศรษฐกิจ รวมทั้งวัฒนธรรมและลัทธิความเชื่อ^{๓๕}

สมบัติ พลายน้อย กล่าวถึงความแพร่หลายของวรรณกรรมเรื่องสังข์ศิลป์ชัยในลักษณะจิตรกรรมฝาผนังว่า มีความแพร่หลายเป็นอันดับสองรองจากเรื่องรามเกียรติ์ แต่จิตรกรรมฝาผนังเรื่องสังข์ศิลป์ชัยมีปรากฏในภาคอีสานมากกว่าที่อื่นๆ^{๓๖}

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สัญญาสะสองที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดในเชิงปรัชญาที่ปรากฏในวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานพบว่าแนวคิดเชิงจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานมีทั้งแบบดั้งเดิมและที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธปรัชญาโดยแบบดั้งเดิมเป็นระบบฮิตคองที่ชาวอีสานยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างเป็นบรรทัดฐานทางสังคมส่วนที่ได้รับมาจากพุทธปรัชญาคือแนวคิดในเรื่องกฎแห่งกรรมและการมีพันธะ

^{๓๓}วิสุทธิ์ บุญยกุล, วรรณคดีภาคอีสาน สังคมศาสตร์ปริทัศน์, พิมพ์ครั้งที่ ๑, ๒๕๐๙, ๓๘-๔๕

^{๓๔}ประมวลพิมพ์เสน, นิทานพื้นบ้านอีสาน๑, (ขอนแก่น : หจก. โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๕๑), หน้า๑๐.

^{๓๕}ล้อม เพ็งแก้ว, วายเวียงวรรณคดี, (กรุงเทพมหานคร : อักษรสยามการพิมพ์, ๒๕๒๒), หน้า๒.

^{๓๖}สมบัติ พลายน้อย, จิตรกรรมฝาผนังในอีสาน, (กรุงเทพมหานคร : ศิลปะบรรณาการ, ๒๕๒๖), หน้า ๒.

ทางจริยธรรมว่าต้องประกอบกรรมดีเพื่อจะได้รับแต่สิ่งดีทั้งในกายภพนี้และกายภพหน้าในส่วน
ของเกณฑ์ตัดสินจริยธรรมทั้งสองแบบมีลักษณะเป็นสมบูรณนิยม (Absolutism) แต่เมื่อชาวอีสานนำ
ระบบทั้งสองมาใช้ร่วมกันโดยมีการประยุกต์ให้เข้ากับสภาพการณ์ต่างๆจึงทำให้เกณฑ์ตัดสินจริยธรรม
มีลักษณะเป็นแบบสัมพัทธนิยม (Relativism)^{๑๗}

บุญส่งสินธุ์นอก ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบจริยธรรมชาวบ้านที่ปรากฏอยู่ใน
วรรณกรรมท้องถิ่นชาวไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือพบว่าจริยธรรมชาวบ้านที่
เกี่ยวข้องกับคำสอนเรื่องบุญ - บาปที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานนั้นได้รับอิทธิพลจาก
พระพุทธศาสนาคือมีความเชื่อว่าผลบุญและบาปในอดีตส่งผลกระทบต่อปัจจุบันและปัจจุบันก็เป็น
สถานที่ที่คนเราจะต้องสะสมเสบียงคือบุญเพื่อจะได้ส่งผลกระทบที่ดีต่ออนาคตความเชื่อดังกล่าวนี้
แสดงให้เห็นว่าอนาคตของเราจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับกระทำของเราเองก็ได้พยายามนำเอา
ความเชื่อเรื่องบุญ - บาปมาใช้ประโยชน์ในแง่ของสังคมเช่นความสงบเรียบร้อยการอนุรักษ์ธรรมชาติ
 เป็นต้น^{๑๘}

สุพรรณ ทองคล้าย ศึกษาที่มาและวิวัฒนาการของการสร้างบทร้อยกรองอีสาน ด้าน
รูปลักษณะและเนื้อหา และลักษณะการใช้บทร้อยกรอง พบว่าวรรณกรรมพื้นบ้านบ้านเรา ได้รับ
พิจารณานำมาแสดงเป็นหมอลำหลายเรื่อง เช่น ชูนางอ้ว ผาแดงนางไอ่ จำปาสีต้น เนื้อหาของหมอลำ
ลำแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับอมนุษย์ นอกจากนั้นแสดงให้เห็นถึง
ทัศนะคติเกี่ยวกับโลก จักรวาลและการเมืองการปกครอง^{๑๙}

นงลักษณ์ ขุนทวี กล่าวถึงคำประพันธ์โศกสการอ่านหรือกลอนญี่ปุ่นในศิลปะการ
ประพันธ์อีสานนั้น ผู้แต่งเลือกเฟ้นการใช้ถ้อยคำมีความหมายเฉพาะในภาษาท้องถิ่นอีสาน มาใช้ใน
วรรณกรรมอย่างเหมาะสมและสละสลวย มีการใช้สัญลักษณ์จนสามารถตีความได้ถึงของโบราณคดี
คติธรรม ตลอดจนการใช้สำนวนโวหาร^{๒๐}

คำแหง วิสุทธางกูร ได้ศึกษาเรื่อง วรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวกาละเกษ ผลการวิจัยพบว่า
วรรณกรรมอีสานเรื่องกาละเกษ เป็นวรรณกรรมที่มีบทบาทและคุณค่าสำคัญต่อคนอีสานอย่างมาก

^{๑๗} สัญญาสะสอง, “แนวคิดเชิงปรัชญาในวรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔).

^{๑๘} บุญส่งสินธุ์นอก, “การศึกษาเปรียบเทียบจริยธรรมชาวบ้านที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นของชาวไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๒).

^{๑๙} สุพรรณ ทองคล้าย, “ลักษณะร้อยกรองพื้นบ้านอีสาน”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔), หน้า ๑๖๘.

^{๒๐} นงลักษณ์ ขุนทวี, “การศึกษาคุณค่าวัฒนธรรมอีสานเรื่องเสี้ยวสวาสดี”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๒๙), บทคัดย่อ.

เพราะเป็นบ่อเกิดความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมหลายอย่างที่สะท้อนให้มองเห็นวิถีการดำเนินชีวิตแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อเดินทางไปสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ด้วยมุมมองของจริยศาสตร์เพื่อเข้าใจในแนวความคิดและหลักจริยธรรมว่าสอดคล้องอยู่อย่างไร และมีการนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตปัจจุบันอย่างไร^{๒๑}

พุทธรักษ์ ปราบนอก ได้ทำการวิจัยหลักพุทธธรรมในคำสอนอีสาน ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมที่เป็นสังฆธรรมที่ปรากฏ คือเรื่อง นรก สวรรค์ นิพพาน โดยคำสอนเรื่องนรกจะเปรียบเทียบกับเป็นสถานที่ลงโทษสำหรับบุคคลผู้ปฏิบัติผิดหลักจริยธรรม ส่วนสวรรค์จะเป็นสถานที่เสวยสุขสำหรับบุคคลผู้ปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม ส่วนคำสอนเรื่องนิพพาน นั้นเป็นอุดมคติชีวิตของบุคคลตามหลักพุทธธรรม เนื้อหาในวรรณกรรมอีสานเป็นเนื้อหาเชิงจริยธรรมมากกว่าเชิงสังฆธรรม นอกจากนี้ยังปรากฏคำสอนที่เป็นเชิงจริยธรรมอื่นๆ ซึ่งไม่ใช่หลักพุทธธรรมโดยตรง แต่เป็นคติธรรมในการครองชีวิต ทั้งชีวิตส่วนตัวและสังคมอีกด้วย^{๒๒}

พระมหาสุระเวชชีโร พบว่าวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานมีลักษณะผสมผสานตามความเชื่อท้องถิ่นกับวรรณกรรมท้องถิ่นซึ่งส่วนมากไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งและจัดเป็นกลุ่มๆดังนี้ คือวรรณกรรมพุทธศาสนา วรรณกรรมประวัติศาสตร์ วรรณกรรมนิทาน วรรณกรรมคำสอนและวรรณกรรมเบ็ดเตล็ดสำหรับพุทธธรรมที่ปรากฏในเรื่องพระยาคนคากนี้พบว่ามี๒ส่วนคือส่วนที่เป็นสภาวะธรรมได้แก่หลักอริยสัจ๔ขั้น๕ไตรลักษณ์และกรรมนิยามและส่วนที่เป็นคุณธรรมได้แก่ความกตัญญูความเมตตาความสามัคคีความสันโดษความเสียสละหลักกัลยาณมิตรการบำเพ็ญทานและความเพียรโลกทัศน์ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏได้แก่โลกทัศน์ทางธรรมชาติสิ่งเหนือธรรมชาติหลักความสัมพันธ์การปกครองและเศรษฐกิจและการครองชีพ^{๒๓}

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า วรรณกรรมพื้นบ้านอีสานค่อนข้างมีอิทธิพล และความสำคัญต่อวิถีชีวิตชาวอีสานมาเป็นเวลานาน ในทุกๆ ด้านเช่น วัฒนธรรม จารีต ประเพณี โดยเฉพาะหลักธรรมและคติธรรม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

^{๒๑} คำแหง วิสุทธางกูร, **การวิเคราะห์วรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวท้าวพะเกสเชิงจริยศาสตร์**, (คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), (เอกสารคัดสำเนา), หน้า ๒๒.

^{๒๒} พุทธรักษ์ ปราบนอก, **“หลักพุทธธรรมในวรรณกรรมคำสอนอีสาน”** (คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), (เอกสารคัดสำเนา), หน้า ๑๒.

^{๒๓} พระมหาสุระเวชชีโร, **“ศึกษาวิเคราะห์โลกทัศน์ทางพระพุทธศาสนาในวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานเรื่องพระยาคนคาก”**, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและการศึกษาภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย แล้วนำมาวิเคราะห์ประกอบเนื้อหาวิทยานิพนธ์ โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการตามลำดับ ได้แก่

๑.๗.๑ ขั้นรวบรวมข้อมูล

ก.การวิจัยภาคเอกสารเป็นการศึกษาแนวความคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานี้มีดังนี้

๑) แหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่พระไตรปิฎก

๒) แหล่งข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ตำราทางวิชาการงานวิจัย เอกสารหนังสือต่างๆ ที่นักวิชาการรวบรวมเรียบเรียงและประพันธ์ขึ้นมา

ข. การวิจัยภาคสนาม เป็นการวิจัยที่เน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งศึกษาวิเคราะห์เนื้อหา ความหมายพร้อมทั้งหลักธรรมที่เกิดขึ้นจากวรรณกรรมอีสานพื้นบ้านเรื่องท้าวหัวค่อหล่อ โดยเชื่อมโยง สาระที่เกื้อหนุนชี้ให้เห็นเป็นรูปธรรมที่เด่นชัด อันจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจศึกษาโดยอาศัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องในเขตบ้านตาลชุม ตำบลรัตนวาปี อำเภอรัตนวาปี จังหวัดหนองคายที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๒ เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ สมุดจดบันทึก กล้องถ่ายภาพนิ่ง และผู้ช่วยเก็บข้อมูลวิจัย ๑ คน

๑.๗.๓ ขั้นนำมาสรุปผล

โดยนำมาวิเคราะห์และนำเสนอสรุปผลการวิจัยด้วยวิธีนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Method) ภายหลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลและประเมินผลการวิเคราะห์แล้วก็นำมาทำการสรุปผลนำเสนอผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ได้ทราบพัฒนาการความเป็นมาของวรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน เรื่องท้าวหัวค่อหล่อ

๑.๘.๒ ได้ทราบถึงหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานพื้นบ้าน เรื่องท้าวหัวค่อหล่อ

๑.๘.๓ ได้มาซึ่งองค์ความรู้และอิทธิพลของคุณธรรมและจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวหัวค่อหล่อที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวอีสาน